

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Helyi jelentőségű védett természeti terület neve:

Felsőrákosi-rétek

Utoljára módosítva: 2014-02-15 19:21:45

Megye: Budapest

Községhatár: Budapest, X. ker.

A terület kiterjedése: 164 hektár hektár

Védetté nyilvánítás év: 2014

GPS koordináták: 47.493347, 19.195364

Felmérést végző személy(ek) neve: Bajor Zoltán

E-mail címe(k): bajor.zoltan@mme.hu

A terület megközelíthetőségének leírása

(pl. melyik utcán kell elhagyni a települést stb.):

A védett terület Budapest X. kerületében, a Rákos-patak medrétől északra és délre fekszik, északról a XVI., keletről a XVII. kerület határáig, pontosabban a Határhalom utcáig terjed. Nyugat felől a Főkert Nonprofit Zrt. telephelye határolja. A védett élőhely több ponton is könnyen megközelíthető, a Keresztúri útról a Tűzok utcán, észak felől pedig a Pesti határúton keresztül érhető el, de a Határmalom utca és a Rákos-patak találkozásától is bejárható a terület. Tömegközlekedéssel az Örs Vezér teréről induló és a Keresztúri úton a XVII. kerület irányába haladó 67-es busszal közelíthető meg legkönnyebben.

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Terület rövid, szöveges bemutatása (max. 2000-2500 karakter):

megközelíthetőség, terület jellegének leírása (pl. természetes erdőfolt puhafa ligeterdővel stb.): Felsőrákos Budapest pesti oldalának középső részén, a X. kerület északkeleti határán fekszik, mely közvetlenül határos a XVI. kerülettel. A városrész az Örs Vezér tér délkeleti sarkától egészen a XVII. kerületig tart, eredetileg Felsőrákosi-rétek volt a neve. A természetvédelmi terület is innen kapta a nevét. Földrajzilag Rákos-mezején található, mely egy sokkal nagyobb természetföldrajzi egységet képvisel. Rákos-mezeje – vagy más néven Rákos-mező – a középkori Pest városának falától egészen a Rákos-patakig húzódott. Pest városfal a mai Kiskörút mentén épült, mely ekkor még nem létezett, helyét ugyanis egy dunai oldalág foglalta el. A védett terület arculatának elsődleges meghatározó eleme maga a Rákos-patak. A kisvízfolyás, betonmederbe terelése előtt hatalmas kiterjedésű vizes élőhelyeket – mocsarakat, lápokot, tavakat – hozott létre. Tavaszi és nyár eleji áradások idején képes volt több kilométerre is kiönteni medréből. A Felsőrákosi-rétek egyedülállóan gazdag vizes élőhelyegyüttesét a XIX. században kezdte el gyökeresen átalakítani az ember. A hatalmas mocsarak lecsapolása során hosszú évtizedek alatt fokozatosan egyre több területet hódítottak el a víztől. A közel 1500 hektáros Rákos-mezeje így fokozatosan beépülhetett. A meder betonozása az 1930-as évekre fejeződött be, melynek köszönhetően ugyan megszűntek az áradások a környéken, de egyben a természet régmúlt időkben oly jellemző fajgazdagsága is nagyrészt eltűnt. Napjainkra már csak a X., és a XVII. kerületek néhány pontján maradt fenn egy-két hírmondója a hajdani lápos-mocsaras nyílt területeknek, ezekből talán a legtöbbet a Felsőrákosi-rétek tudták megőrizni. A 2014. január 1-én helyi védettséget kapó, 164 hektáros kiterjedéssel bíró természetvédelmi terület a legértékesebb fővárosi patakszakaszt foglalja magában, melynek északi és déli oldalára is átnyúlik a törvényes oltalomban részesített élőhely. A terület nemcsak Budapesten, hanem országos viszonylatban is jelentős természeti értéknek minősül. A Fővárosi Önkormányzat által védett területen belül több úgynevezett ex lege – vagyis törvény erejénél fogva védett – országos jelentőségű láp is található, ezekkel együtt a törvényes oltalom közel 200 hektárra terjed ki. Ezzel a fővárosban a Budai-hegység Tájvédelmi Körzet fővároson belüli – 2568 hektáros – területe után a második legnagyobb, összefüggő védett élőhely. A mozaikos területen nagyobb kiterjedésű nádasok, kaszálórétek, időszakos vízállások, telepített és természetes patakmenti ligeterdők, fasorok és lapterületek találhatóak. Sajnálatos tény, hogy a fővárosban itt a legjelentősebb a kábelégetésből adódó égéstermékek felhalmozódása, melynek két legnagyobb helyszínéből közvetlenül kerülnek veszélyes anyagok élővizekbe. Ezek felszámolása a természetvédelmi kezelő legfontosabb és leghamarabb megoldandó feladata. Ezen kívül jelentős az illegális hulladéklerakás is. A fenti jelenségeket erőteljesen visszaszorította a pár éve Kőbányán is működő Rákosmenti Mezei Őrszolgálat, de az illegális tevékenységek nem szűntek meg teljesen. A területen az emberi jelenlét egyéb nyomai is sok helyen felfedezhetőek. A Tűzok utcától keletre egy nagy kiterjedésű szabadföldi kertészet, tőle északra pedig egy lovarda található. Ezek között, valamint a védett élőhely északnyugati sarkában néhány lakóépülettel ellátott telek fekszik. Előbbiek – hasonlóan az ex lege lápokhoz – beékelődnek a helyi védettségű élőhelybe. 2014 január végén egy területet bemutató tanösvénytábla kapott helyet a Tűzok utca mentén. A törvényes oltalmat jelölő táblákkal történő kijelölés várhatóan 2014 első negyedévében fog megtörténni.

2. A TERÜLET ÁLTALÁNOS FELMÉRÉSE

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.1. Megtalálható még a védettség indoka a területen? - Igen

Szükség esetén részletezés, "Nem/Részben" válasz esetén indoklás:

2.2. Milyen élőhelyek mozaikok borítják a területet és milyen arányban?

40 % Erdő

25 % Gyep

10 % Cserjés

15 % Vizes terület

10 % Egyéb

sétautak, földutak

2.3. Élőhelyi besorolás ÁNÉR- szerint (<http://www.novenyzetiterkep.hu/?q=magyar/node/45>):

BA, D1, D2, D34, D5, J4, J5, RA, RB, RC, RDb, OC meszes kiszáradó láprétek

(Succis–Molinietum), magassásrétek (Caricerion gracilis), nádas társulások (Phragmition australis), rekettyés fűzláp (Calamagrosti–Salicetum cinereae), fehéرنyár-ligetek (Senecioni sarracenicici–Populetum albae), fűzligetek (Leucojo aestivi–Salicetum albae), síkvidéki égerligetek (Paridi quadrifoliae–Alnetum), valamint cserjés szegélyek, kaszált gyepék és időszakos nyílt vízfelületek

2.4. Területhasználat (kérjük, jelölje az észlelteket): Kaszálás, Legeltetés,

Egyéb típus: alkalmanként a területileg illetékes vadásztársaság vadászatot tart a területen

Jellemzőik, intenzitás: ritkán

2.5. Folyik-e természetvédelmi kezelés a területen? - Igen

Felmérés, Őrzés, Bemutatás, Özönnövények irtása, Legeltetés, Kaszálás, Rekonstrukció

Egyéb típus: A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoportja 10 darabos odútelepet működtet a területen.

2.6. Megtalálhatóak-e az alábbi özönfajok a területen, s milyen mennyiségben:

Akác: Kevés

Selyemkóró: Nincs

Parlagfű: Kevés

Magas/kanadai aranyvessző: Sok

Japánkeserűfű: Kevés

Gyalogakác: Nincs

Bálványfa ("ecetfa"): Kevés

Keskenylevelű ezüstfa: Kevés

Muflon: Nincs

Egyéb (nevezze meg): Zöld juhar: Kevés, Őszirózsa faj: Kevés

2.7. Része a terület a Natura 2000 hálózathoz? - Nem

Egy része: %

2.8. Érintkezik a terület más természetes élőhelyekkel? - Igen

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.9. Ha igen, milyen típusú élőhellyel?

Északi irányban a Pesti határúttól északra kezdődik a Mátyásföldi-repülőtér kaszált gyeye, nyugaton, a Főkert Nonprofit Zrt. telephelye körül részben telepített erdőfoltok, keleten pedig puhafás ligeterdő maradványok határolják.

2.10. Érintkezik a terület más természetvédelmi oltalmat élvező területtel? (pl. Natura 2000, országos védettség, ex lege) - Nem

2.11. Ha igen, milyen természetvédelmi oltalmat élvező területtel? -

2.12. Van védettséget jelző tábla a területen? - Nem

Darabszám:

Állapotuk:

2.13. Vannak vadgazdálkodási létesítmények a területen?

Magasles: 1 db

Vadetető: db

Szóró: db

Egyéb (név és db):

3. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es növényfajok és számolt vagy becsült mennyiségük felsorolása

(a becslés lehet tőszámra, vagy területnagyságra vonatkoztatott, fokozottan védett faj esetében pontos tőszámat kell megadni)

szibériai nőszirm (Iris sibirica): tőszámbecslése nehéz, kb. 100 polikormon (A területen belül található ex lege lápokon kb. 5000 virágzó hajtást lehet megszámolni minden évben) lápi sás (Carex davalliana): kb. 20 tő Jávorka-fényperje (Koeleria javorkae): kb. 400 tő keskenylevelű gyapjúsás (Eriophorum angustifolium): előfordulása megerősítésre szorul kormos csáté (Schoenus nigricans): kb. 50 tő kisleveles aszat (Cirsium brachycephalum): 2 tő (Túzok utca közelében) budai imola (Centaurea sadleriana): kb. 200 tő fehér madársisak (Cephalanthera damasonium): kb. 50 tő (keleti oldalon, telepített tölgyes szegélyében) vitézkosbor (Orchis militaris): kb. 25 tő (2-3 tő Túzok utcai lápnál, a többi a tőle ÉK-re elhelyezkedő lápon) mocsári nőszőfű (Epipactis palustris): 240 tő (a védett terület ÉK-i oldalán található lápon) Tallós-nőszőfű (Epipactis tallosii): kb. 20 tő (Rákos-patak menti öreg fűzfoltban) széleslevelű nőszőfű (Epipactis helleborine): kb. 100 tő (Fehér madársisakkal egy élőhelyen) mocsári csorbóka (Sonchus palustris): kb. 30 tő (Túzok utcai láp szegélyében, földút mentén) parti fűz (Salix elaeagnos): kb. 70 tő (Két foltban a terület ÉK-i oldalán lévő lápon és tőle K-re, a vasúti sín NY-i oldalán) fehér zászpa (Veratrum album): kb. 200 tő (Két foltban a terület ÉK-i oldalán lévő lápon és tőle DK-re, a vasúti sín NY-i oldalán, a telepített nyaras szegélyében) kornistárnics (Gentiana pneumonanthe): kb. 150 tő (a védett terület ÉK-i oldalán található lápon) homoki árvalányhaj (Stipa borysthena): kb. 10 tő (a védett terület DK-i határán a Keresztúri út közelében) homoki bakszakáll (Tragopogon floccosus): 2 tő (a védett terület DK-i határán a Keresztúri út közelében, a Mátyásföldi repülőtérre vezető sín jobb oldalán)

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

4. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es állatfajok és számolt vagy becsült mennyiségük

(fokozottan védett fajoknál pontos állomány nagyságot kell megadni)

magyar tarsza (*Isophya costata*): előfordulása megerősítésre szorul bőrfutrinka (*Carabus coriaceus*): szórványos mezei futrinka (*Carabus granulatus*): szórványos kis szarvasbogár (*Dorcus parallelipedus*): ritka pézsmacincér (*Aromia moschata*): ritka kis színjátszólepke (*Apatura ilia*): szórványos kardoslepke (*Iphiclides podalirius*): gyakori fecskefarkú lepke (*Papilio machaon*): gyakori Atalanta-lepke (*Vanessa atalanta*): gyakori pettyes gőte (*Lissotriton vulgaris*): ritka barna varangy (*Bufo bufo*): ritka zöld varangy (*Bufo viridis*): szórványos barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*): ritka erdei béka (*Rana dalmatina*): szórványos nagy tavibéka (*Pelophylax ridibundus*): ritka kis tavibéka (*Pelophylax lessonea*): ritka zöld levelibéka (*Hyla arborea*): gyakori vöröshasú unka (*Bombina bombina*): gyakori fürge gyík (*Lacerta agilis*): gyakori zöld gyík (*Lacerta viridis*): gyakori vízisikló (*Natrix natrix*): ritka mocsári teknős (*Emys orbicularis*): ritka Madarak esetében elsősorban a jelentősebb költőfajok kerültek felsorolásra: kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, vonuló egerészölyv (*Buteo buteo*): a védett területen rendszeresen költ 2-3 pár karvaly (*Accipiter nisus*): rendszeres vendég az év minden hónapjában, valószínűleg nem költ barna rétihéja (*Circus aeruginosus*): minden évben rendszeresen költ 1 pár, vonuló vörös vércse (*Falco tinnunculus*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, állandó kabasólyom (*Falco subbuteo*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, vonuló vízityúk (*Gallinula chloropus*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, vonuló szárcsa (*Fulica atra*): minden évben rendszeresen költ 2-3 pár, vonuló guvat (*Rallus aquaticus*): valószínűleg minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, vonuló haris (*Crex crex*): szinte minden évben megjelenik a területen, de költését eddig még nem sikerült bizonyítani bíbic (*Vanellus vanellus*): Rendszeres tavaszi átvonuló, zivősebb években 23- pár költeni is szokott kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, állandó nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*): minden évben rendszeresen költ 8-10 pár, állandó zöld küllő (*Picus viridis*): minden évben rendszeresen költ 4-5 pár, állandó fekete harkály (*Dryocopus martius*): minden évben rendszeresen költ 2-3 pár, állandó füleskuvik (*Otus scops*): minden évben rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló füstifecske (*Hirundo rustica*): minden évben rendszeresen költ 2-3 pár a patakmenti hidak alatt, vonuló molnárfecske (*Delichon urbicum*): rendszeres nyári vendég, vonuló partifecske (*Riparia riparia*): rendszeres nyári vendég, vonuló nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*): minden évben rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): minden évben rendszeresen költ 1-2 pár, vonuló berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*): minden évben rendszeresen költ 2-3 pár, vonuló nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*): minden évben rendszeresen költ 2-3 pár, vonuló foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*): minden évben rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*): minden évben rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*): minden évben rendszeresen költ 6-8 pár, vonuló fekete rigó (*Turdus merula*): évente rendszeresen költ 10-20 pár, állandó énekes rigó (*Turdus philomelos*): évente rendszeresen költ 10-15 pár, vonuló fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): évente rendszeresen költ 10-20 pár, vonuló vörösbegy (*Erithacus rubecula*): évente rendszeresen költ 10-15 pár, állandó cigánycsuk (*Saxicola torquatus*): évente rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): évente rendszeresen költ

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

15-20 pár, vonuló kispaszáta (*Sylvia curruca*): évente rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló mezei poszáta (*Sylvia communis*): évente rendszeresen költ 3-4 pár, vonuló kerti poszáta (*Sylvia borin*): valószínűleg minden évben költ 1-2 pár, vonuló csilpcsalpüzike (*Phylloscopus collybita*): évente rendszeresen költ 15-20, vonuló csuszka (*Sitta europaea*): évente rendszeresen költ 10-15 pár, állandó rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*): évente rendszeresen költ 2-3 pár, állandó széncinege (*Parus major*): évente rendszeresen költ 30-40 pár, állandó kékcinege (*Parus caeruleus*): évente rendszeresen költ 8-10 pár, állandó sárgarigó (*Oriolus oriolus*): évente rendszeresen költ 4-5 pár, vonuló tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*): évente rendszeresen költ 2-3 pár, vonuló erdei pinta (*Fringilla coelebs*): évente rendszeresen költ 10-15 pár, állandó csicsörke (*Serinus serinus*): évente rendszeresen költ 2-3 pár, vonuló tengelic (*Carduelis carduelis*): évente rendszeresen költ 15-20 pár, állandó zöldike (*Carduelis chloris*): évente rendszeresen költ 10-15 pár, állandó nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*): évente rendszeresen költ 4-5 pár, állandó mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*): Gyakori a patakmenti öreg erdőkben, főként a Tűzok utca környékén. Jelenlétére a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoportjának odútelep derített fényt. menyét (*Mustela nivalis*): ritka hermelin (*Mustela erminea*): ritka területen előforduló denevérfajok (*Microchiroptera*): az egyes fajok területen belüli státusza további vizsgálatokat igényel

5. Egyéb észrevétel